

Lokalno pridelana krmila za pitanje prašičev

Uspešnega pitanja prašičev in zagotavljanja kakovostnih mesnin ni brez ustrezne in kakovostne krme. Prednost in priložnost slovenske prašičereje je lahko v tradicionalnih izdelkih in odlični senzorični kakovosti proizvodov. Pri tem lahko za krmno bazo uporabljamo različna, tudi lokalno razpoložljiva krmila. Ker v Sloveniji primanjkuje kakovostnih beljakovinskih krmil, ki jih po večini uvažamo, je še posebej pomembna tudi uporaba doma pridelanih alternativnih beljakovinskih krmil: grah, bob, lupina, soja, ogrščica, sončnice, buče, krompir, ...

Temeljno vodilo v prehrani prašičev pitancev je upoštevanje normativov, to pomeni, da prehrano prilagodimo njihovim potrebam v posameznih rastnih obdobjih in da so proizvodne lastnosti čim boljše izkoriščene in stroški krme čim nižji. Pravilno krmljenje pomeni, da živali v dnevnem obroku oskrbimo z energijo in vsemi snovmi, ki jih živali potrebujejo, za dosego zelene prireje. Teh snovi je več kot 50, med njimi so zelo pomembne beljakovine, organske spojine zgrajene iz aminokislin. V intenzivnih rejah navadno krmimo živali s popolnimi krmnimi mešanicami (močna krmila), ki so sestavljene tako, da ob primernem zauživanju pokrijejo prehranske potrebe živali. Pri sestavljanju popolnih krmnih mešanic in dnevnih obrokov na podlagi domačih krmil, žit, okopavin in voluminozne krme, naletimo na težavo, da so revne z beljakovinami, minerali in vitamini. Zato moramo omenjenim krmilom dodati še beljakovinska krmila, ali uporabiti primerne že pripravljene beljakovinske krmne mešanice, ki omogočajo, da doma pridelano krmo dopolnimo v polnovreden obrok.

Priprava obrokov

Ko pripravljamo krmne obroke ali mešanice za prašiče pitance, moramo vedeti, da imajo prašiči sorazmerno majhna prebavila, saj tudi najskrbneje pripravljen obrok ne mora dati zelenih rezultatov, če ga prašič ne more zaužiti. Brez težav lahko požre toliko popolne krmne mešanice, da zadosti potrebe po energiji in hranljivih snoveh, medtem ko sveže zelene krme ali okopavin ne more požreti toliko, da bi zadostil vsem potrebam.

Za doma pridelano krmo moramo poskrbeti, da bo primerne kakovosti in v ustrezni obliki. Pri uporabi žit naj bo zrnje srednje dobro zmleto. Seveda moramo poznati tudi hranilne vrednosti krme, za oceno lahko uporabimo tabelarične vrednosti, za natančnejši izračun pa je pomembno, da krmo tudi analiziramo. Za doma pridelana krmila, še posebno pridelana na posameznih območjih v Sloveniji, imamo zelo malo podatkov o hranilni vrednosti.

V manj intenzivnih in ekoloških rejah lahko v krmne obroke za prašiče pitance vključujemo voluminozno, zeleno krmo. Pri uporabi sveže moramo paziti, da je ta sveža in ni onesnažena. Njena hranilna vrednost je odvisna od stadija rasti, s staranjem upada vsebnost beljakovin in tudi energije. Za prašiče je tako primerna predvsem mlada zelena krma, pri čemer detelje vsebujejo več beljakovin kot trave. Pri prašičih pitancih v manj intenzivnih rejah lahko pokrijemo okoli 5 % potreb po energiji. V zimskem času lahko v obrok pitancev vključimo tudi mrvo, npr.

otavo prašiči radi jedo, ponudimo jim jo po volji, vendar moramo nujno obrok dopolniti z ustreznimi krmili in mineralno-vitaminskim dodatkom. V prehrani prašičev lahko uporabljamo tudi silaže, tako travno kot koruzno, ki morata biti primerne kakovosti. Travna silaža vsebuje več beljakovin kot koruzna, zato je treba tudi takšen obrok primerno dopolniti.

Pri reji prašičev bo vse pomembnejše v obrok vključevati doma pridelano hrano.

Pri sestavljanju krmnih obrokov oz. mešanic najprej uporabimo krmila, ki jih imamo na razpolago doma, po potrebi posamezna krmila ali že pripravljene krmne mešanice dokupimo. Pri računanju dnevnih obrokov za živali ne smemo pozabiti na primernost oz. količinske omejitve posameznih krmil, saj ta lahko vsebujejo antinutritivne snovi, ki lahko negativno vplivajo na zdravje in proizvodne lastnosti živali.

Sestavine v mešanicah

Najpogosteje v krmne mešanice za prašiče pitance vključujemo ječmen, zanj ni posebnih omejitev za uporabo. Pšenica vsebuje več energije kot ječmen. Oves vsebuje manj energije kot ječmen in pšenica, prebavljivost vlaknin je dobra. Tritikala, križanec med ržjo in pšenico, ima podobno energijsko in hranilno vrednost kot pšenica, vsebuje pa nekoliko več esencialnih aminokislin. Največkrat uporabljeno krmilo v krmnih obrokih za prašiče je pri nas koruza, ki ima najvišjo energijsko vrednost, vsebuje pa manj beljakovin in mineralov. Proti koncu pitanja večje količine koruze slabo vplivajo na trdoto slanine. Pri vseh žitih pa je treba paziti na plesniva žita oziroma na vsebnost mikotoksinov, ki lahko zelo negativno vplivajo na zdravje živali in proizvodne lastnosti.

Kot beljakovinsko krmilo največkrat uporabljamo sojine tropine. Vsebujejo veliko beljakovin, povprečno 380 g, ali tudi 420 do 440 g surovih beljakovin na kg. Odlikuje jih tudi

vsebnost lizina (5,8 do 6,4 g/100 g beljakovin). Sojine tropine so toplotno obdelan ostanek sojinega semena po ekstrakciji in so zaradi postopka pridobivanja po pravilih ekološke reje neprimerne za uporabo v takih rejah. V njih lahko uporabljamo termično obdelano polnomastno sojino zrnje, ki za ekološke reje ne sme biti genetsko spremenjena, pridelamo jo lahko tudi doma. Je odlično energijsko in beljakovinsko krmilo in v povprečju vsebuje 35 % surovih beljakovin. Pri pitancih je priporočljivo, da toplotno obdelane polnomastne soje v krmne mešanice ne vključimo več kot 15 %. V krmnih mešanicah za prašiče pitance kot beljakovinsko krmilo najdemo tudi sončnične

so stranski proizvod pri ekstrakciji olj iz ogrščice. So bogata beljakovinsko krmilo, saj vsebujejo več kot 330 g surovih beljakovin. Sestava in uravnoteženost aminokislin sta ugodnejši kot pri sojinah tropinah, vsebujejo malo manj lizina, a več metionina in cisteina. Vedeti pa moramo, da z beljakovinami bogata krmila, tudi stročnice in okopavine, večinoma vsebujejo antinutritivne snovi in jih je treba pred uporabo z različnimi postopki priprave (toplotna obdelava, kaljenje, fermentacija) uničiti oz. vsaj zmanjšati njihovo vsebnost. Neupoštevanje teh priporočil lahko negativno vpliva na proizvodne lastnosti in povzroči zdravstvene težave. Prašičem, predvsem v manjših in ekoloških rejah, lahko krmimo doma pridelana beljakovinska krmila iz skupine stročnic. Zanje velja, da vsebujejo malo žveplo vsebujočih aminokislin (metionina in cisteina) in da lahko brez dodatnih obdelav (kuhanje, para, ...) zaradi snovi, ki jih vsebujejo, povzročajo zdravstvene težave. Fižol je bogat vir beljakovin, vsebuje povprečno 25 % SB, v obrok ga je priporočljivo vključiti največ 20 %. Grah je najboljši vir doma pridelanih beljakovin, vendar je velika razlika v vsebnosti med posameznimi sortami. Pred krmljenjem je priporočljivo, da ga zmeljemo in vključimo 10 do 30 %. Bob je dober vir beljakovin, vsebuje sorazmerno veliko lizina, a malo metionina, cisteina in triptofana. Mokra toplotna obdelava boba izboljša izkoristljivost hranljivih snovi, s čimer zmanjšamo vsebnost taninov (nekateri sorte jih vsebujejo manj) in drugih antinutritivnih snovi. V krmne mešanice ga je priporočeno vključiti do 30 %.

Že v preteklosti so v prehrani prašičev s pridom uporabljali okopavine. Krompir je bil že od nekdaj cenjen v prehrani prašičev na manjših kmetijah. Vsebuje predvsem škrob, a malo beljakovin in mineralov.

Beljakovine v krompirju so lahko odlične, če dodamo aminokislino metionin. Hranilna vrednost je odvisna od sorte, območja pridelave in letine. Prašiči škrob in beljakovine v surovem krompirju slabo izkoristijo, kar četrtno slabše kot iz kuhanega. Pri uporabi krompirja se zato priporoča toplotna obdelava oz. parjenje, kuhanje. S parjenjem povečamo prebavljivost beljakovin, energijsko vrednost in okusnost krompirja. Ugodno vpliva tudi na kakovost mesa in slanine, vendar mora biti krompir v obroku dopolnjen z beljakovinskim krmilom, nekaj žita in premiksom. Parjenega krompirja lahko dnevno uporabimo do 7 kg na žival. Pesa in krmna pesa dajeta največji donos med okopavinami. V omejenih količinah, ker vsebuje oksalno kislino, lahko krmimo svež, zeleni del pri krmni pesi in seveda gomolje. Največjo hranilno vrednost ima sladkorna pesa. Pesa lahko tudi skladiščimo, vendar v skladišču ne sme biti pretoplo, škodi ji tudi mraz. Živalim pokladamo zrezano ali celo mleto, pri uporabi večjih količin tudi parjeno. Pri tem uporabimo tudi vodo, v kateri se je kuhala, saj vsebuje precej sladkorja. Sladkorne pese je priporočeno v krmne mešanice vključevati do 20 %, krmne pese pa do 2 kg na žival dnevno. Repa ima od korenovk najmanjšo hranilno vrednost, težave pa se lahko pojavijo tudi med skladiščenjem, pozimi postane puhasta in izgubi precejšen del hranilne vrednosti. Repo pridelujejo predvsem na manjših kmetijah, ker daje zanesljiv pridelek po žetvi na strnišču. Koleraba je po hranilni vrednosti bližje pesi kot repi, vsebuje pa več beljakovin kot pesa. Po do sedaj znanih podatkih ni večjih razlik v hranilnih vrednostih med rumeno in belo kolerabo. Če jo krmimo v večjih količinah, mora biti kuhana in parjena, ker jo tudi prašiči raje jedo. Kolerabe naj bi v krmnih

obrokih uporabili do 2 kg na žival. Korenje ima večjo hranilno vrednost kot pesa. Podobno kot večina drugih korenovk pospešuje prebavo. V manjših količinah krmimo surovo in dobro zdrobljeno, v večjih količinah pa krmimo samo kuhano korenje. Tudi buče so bile v preteklosti dobro poznana krma za prašiče. Vsebujejo veliko vode, vendar so dobro prebavljive, povprečno vsebujejo 15 % surovih beljakovin v suhi snovi, več kot pese in druge okopavine. Beljakovine imajo ugodno aminokislinsko sestavo, zato jih tudi prašiči radi jedo.

Za konec

Kot smo že omenili, v Sloveniji nimamo podatkov o hranilni vrednosti doma pridelanih krmil za prašiče, kar bi bilo nujno potrebno, da bi lahko izračunali dnevne obroke in krmne mešanice, ki bi bile prilagojene potrebam prašičev v posameznih kategorijah, in s tem bi lahko maksimalno izkoristili rastni potencial prašičev in priredili meso odlične kakovosti za kakovostne mesne izdelke.

V okviru CRP projekta Tehnologije reje prašičev in uporaba alternativnih krmil in naravnih dodatkov za namene proizvodov višje kakovosti v konvencionalnih in ekoloških rejah, ki ga bomo skupaj s partnerji pod vodstvom doc. dr. Marjete Čandek Potokar s Kmetijskega inštituta Slovenije izvajali še v naslednjih dveh letih in pol, bomo analizirali hranilne vrednosti alternativnih beljakovinskih krmil, ki se uporabljajo na kmetijah, spremljali njihovo razširjenost in dostopnost oz. primernost njihove uporabe v rejah prašičev na različnih območjih Slovenije. Za odobrena sredstva se zahvaljujemo Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Javni agenciji za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Doc. dr. Vida Rezar,
univ. dipl. inž. zoot.,
Biotehniška fakulteta,
Oddelek za zootehniko